

УДК 37.01/376

DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2024-2.04>

Людмила ДЗИГАЛЕНКО

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри педагогічних наук,

початкової та корекційної освіти,

Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

dzygalln@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9844-7932

Олена МАЛЯР

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогічних наук, початкової та корекційної освіти,

Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

malyar.o@academia.vn.ua

ORCID: 0000-0001-5924-4120

РОЛЬ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ У ВПРОВАДЖЕННІ КОРЕКЦІЙНИХ МЕТОДИК У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Анотація. *Мета статті* – охарактеризувати особливості та значення післядипломної підготовки учителів до впровадження корекційних методик у початковій освіті. **Методологія** дослідження ґрунтується на поєднанні таких теоретичних методів, як аналіз, синтез та узагальнення. **Наукова новизна** полягає у тому, що використовуючи метод аналізу наукової літератури, виокремлено та проаналізовано моделі оцінки та підтримки учнів з особливими освітніми потребами. Акцентовано увагу на проблемах, які виникають в педагогічній діяльності учителів загальної освіти при роботі з «особливими» дітьми. Підкреслено, що необхідність підготовки педагогічних працівників до успішного впровадження корекційних методик, зокрема й у початковій освіті, зумовлена збільшеними вимогами до особистості та професійної підготовки вчителя, а також соціальним замовленням, заснованим на реаліях сучасної дійсності. **Висновки.** Післядипломна підготовка вчителя до впровадження корекційних методик у початковій освіті з урахуванням особливих освітніх потреб учнів повинна забезпечувати формування та розвиток у педагогів вмій: здійснювати зміну навчального плану та навчальних програм; зміну способів оцінювання результатів навчання (досягнень учня); використання варіативних спеціальних та альтернативних методів навчання; підбір підручників, навчальних посібників, підготовки індивідуальних навчальних матеріалів; створення безбар'єрного середовища та адаптації місця навчання; використовувати в навчально-виховному процесі з учнями з особливими потребами компенсаторні та технічні засоби; взаємодію з іншими фахівцями; комплексну взаємодію з педагогом-помічником; комплексну соціально-педагогічну допомогу.

Ключові слова: інклюзивна освіта, післядипломна підготовка вчителя, початкова освіта, корекційні методики, діти з особливими освітніми потребами.

Liudmyla DZYHALENKO

Candidate of Pedagogical Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Pedagogical Sciences,

Primary and Correctional Education,

Public Higher Educational Establishment "Vinnytsia Academy of Continuing Education"

dzygalln@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9844-7932

Olena MALIAR

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Pedagogical Sciences,

Primary and Correctional Education,

Public Higher Educational Establishment "Vinnytsia Academy of Continuing Education"

malyar.o@academia.vn.ua

ORCID: 0000-0001-5924-4120

THE ROLE OF POSTGRADUATE TEACHER TRAINING IN THE IMPLEMENTATION OF REMEDIAL METHOD IN PRIMARY EDUCATION

Abstract. *The purpose of the article is to characterize the features and significance of postgraduate training of teachers for the implementation of correctional methods in primary education. The research methodology is based on a combination of such theoretical methods as analysis, synthesis and generalization. The scientific novelty lies in the fact that, using the method of analysis of scientific literature, models of assessment and support for students with special educational needs have been identified and analyzed. The attention is focused on the problems that arise in the process of pedagogical activities of teachers' general education working with "special" children. It is emphasized that the need to train teachers for the successful implementation of correctional methods, including primary education, is due to increased requirements for the personality and teachers' professional training, as well as a social order based on the realities of modern reality. Conclusions. Teachers' postgraduate training for the implementation of correctional methods in primary education, taking into account the students' special educational needs, should ensure the formation and development of teachers' skills: to change the curriculum and educational programs; change the methods of assessing learning outcomes (student's achievements); use variable special and alternative teaching methods; select textbooks, teaching aids, prepare individual educational materials; create a barrier-free environment and adapt the place of study; use compensatory and technical means in the educational process with students with special needs; interact with other specialists; comprehensive interaction with a teacher-assistant; comprehensive social and pedagogical assistance.*

Key words: *inclusive education, postgraduate teacher training, primary education, remedial methods, children with special educational needs.*

Постановка проблеми. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у процес навчання закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) є закономірним етапом розвитку країни, яка трансформує власне ставлення до людей з обмеженими можливостями здоров'я згідно Європейських норм та стандартів. Визнається не лише рівність їхніх прав, а й суспільство в такий спосіб визнає свій обов'язок забезпечити для них можливість самореалізації у різних галузях життя, а також отримання освіти [7, с. 214]. Такий підхід до освіти дітей характерний для держав, які досягли певного рівня економічного, культурного, правового розвитку. Суспільство поступово починає усвідомлювати, що як і всі інші ці діти – частина соціуму, тому необхідна їхня інтеграція до основних соціальних та освітніх процесів, а не обмеження стінами спеціальних установ [4]. Діти з особливими потребами успішно адаптуються, соціалізуються та розвиваються за умови, що навчання та виховання було розпочате вчасно та організовано правильно.

Враховуючи те, що інклюзивне навчання в українських школах лише на початках впровадження, такий варіант навчання зумовлює виникнення в ЗЗСО та безпосередньо в педагогічній діяльності учителів низку проблем:

- організація уроку в інклюзивному класі;
- розподіл режиму навчального навантаження для дитини з порушеннями у розвитку;
- використання форм та критерії оцінки діяльності всіх учнів;

– ефективне проведення корекційно-розвивальних занять тощо [9].

Для того, щоб перехід до інклюзивної освіти відбувався максимально комфортно, необхідні відповідні умови. Однією з таких найважливіших умов є готовність педагога до реалізації інклюзивної освіти та впровадження корекційних методик в освіті, зокрема й початковій школі.

Недостатня підготовка вчителів до реалій роботи з дітьми особливими освітніми потребами вимагає створення дієвої системи, спрямованої на дослідження та поширення успішного емпіричного досвіду впровадження корекційних методик.

Аналіз джерел та останніх досліджень. У вітчизняній і зарубіжній педагогіці накопичений значний досвід у дослідженні проблем підготовки майбутніх педагогів у філософсько-освітній (В. Андрущенко, Г. Васянович, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, В. Огнев'юк та ін.), професійно-педагогічній (М. Євтух, В. Кузь, Н. Ничкало, С. Совгіра, С. Ткачук та ін.), психолого-педагогічній (І. Бех, С. Максименко та ін.), соціальної (О. Глузман, А. Капська та ін.), інклюзивній (А. Колупаєва, С. Миронова, Т. Сак, Т. Софій, О. Таранченко) та корекційній (В. Бондар, В. Засенко, В. Синьов, М. Шеремет) площині. Проблеми освіти дітей з особливими потребами розглядаються у межах вітчизняної та зарубіжної соціальної та спеціальної педагогіки (Л. Гречко, В. Засенко, М. Матвєєва, В. Синьов, О. Чопік, А. Шевцов, М. Ейнскоу,

Т. Бут, А. Міннаерт, М. Шмідт, К. Скоргі та ін.). Однак недостатніми є дослідження щодо значення та особливостей післядипломної підготовки учителів до впровадження корекційних методик з учнями початкових класів.

Мета статті – охарактеризувати особливості та значення післядипломної підготовки учителів до впровадження корекційних методик у початковій освіті.

Виклад основного матеріалу. Світова спільнота, керуючись принципом рівності прав усіх людей, незалежно від їхніх расових, етнічних, статевих, фізичних, психічних та інших відмінностей, закріпило у міжнародних правових актах ООН основні засади інклюзивної освіти. Інклюзивна освіта, за визначенням ЮНЕСКО, є безперервним процесом розвитку спільної освіти, спрямованої на забезпечення якісної освіти для всіх з урахуванням різноманітності, відмінностей, різних потреб і здібностей, характеристики та очікування в навчанні учнів та громад, усунення всіх форм дискримінації.

У сучасному міжнародному співтоваристві сформувалася нова культурна норма – повага до відмінностей між людьми та визнається право людини на індивідуальність, визнання та урахування суспільством тих чи інших її особливостей, зокрема й в освіті. Тому певна інклюзивність освіти починається з визнання різноманіття особливостей, можливостей та різних потреб учнів у навчальному процесі. На основі такого розуміння у більшості країн світу сформувалася соціально-педагогічна модель оцінки потреб та організації допомоги в процесі навчання дітей з особливими освітніми потребами. Вона принципово відрізняється від тієї, яка, на жаль, ще досить часто зберігається в українській системі освіти медичної чи дефектологічної моделі (табл. 1).

Українській освітній системі необхідний насамперед ментальний перехід від медичної

моделі (підходу) в освіті до соціальної. Впровадження соціально-педагогічної моделі, що передбачає забезпечення права учнів із особливими освітніми потребами на якісну, освіта – вимагає змін у самій системі освіти [8]. Умовами для забезпечення якісної освіти для кожного, міжнародне співтовариство визначає:

- вчитель, який приймає різноманітність можливостей учнів;
- адаптація змісту освіти з урахуванням потреб учня;
- використання різних форм організації навчального процесу, варіативних методів та прийомів навчання, зорієнтованих на різні можливості учнів [1];
- застосування неоднакових способів оцінки досягнень учнів;
- допомога фахівців (психологів, корекційних педагогів, дефектологів);
- забезпеченість навчально-методичними матеріалами, технічними засобами, умовами щодо індивідуальних занять;
- керівництво процесом задоволення особливих освітніх потреб на всіх рівнях (державному, місцевому, шкільному).

Як бачимо, ключова роль все-таки відводиться педагогам та їхнім вмінням організувати навчально-виховний процес, використовувати доцільні та адекватні методики навчання, зокрема й корекційні. Післядипломну підготовку вчителів в умовах інклюзивного освітнього середовища, що базується на впровадженні корекційних методик регулює низка законопроектів та нормативно-правових актів, зокрема: Конвенція ООН про права дитини; Саламанська декларація осіб з особливими потребами за підтримки ЮНЕСКО; Конвенція ООН про права інвалідів; Керівні принципи політики у сфері інклюзивної освіти, опубліковані ООН; документ «Дакарські рамки дій. Освіта для всіх: виконання наших загальних

Таблиця 1

Моделі оцінки та підтримки учнів з особливими освітніми потребами

Медична модель оцінки та підтримки учнів із ООП	Соціально-педагогічна модель оцінки та підтримки учнів із ООП
«Заснована на понятті, що проблема та труднощі навчання закладені у дитині й тому вона «не нормативна, дефектна, інвалід». Оцінка сфокусована на медичний діагноз, а навчання – на корекцію»	Заснована на понятті, що діти з особливими освітніми потребами відчувають труднощі в навчанні з огляду на недосконалість системи освіти, не готової в умовах ЗЗСО відповідати різноманітним потребам усіх учнів». Оцінка сфокусована на потреби учнів, а навчання – на освітню підтримку та адаптацію чинників оточуючого середовища.

зобов'язань». Усі окреслені нормативно-правові документи визначають право на освіту як одне з основних невід'ємних прав людини, покладене основою інклюзивної системи освіти.

Однак педагогічна спільнота не повністю готова до інклюзивної освіти та впровадження корекційних методик, відчуває гостру потребу в глибоких психолого-педагогічних знаннях вчителів щодо вікових та індивідуальних особливостей учнів різних гетерогенних груп, умінь вибудовувати ефективні моделі у міжособистісних відносинах, використовувати інформаційні та мережеві ресурси [2]. Варто зазначити, що готовність впроваджувати корекційні методики – це додаткові функції до тих колосальних навантажень, які зазнають сучасні вчителі.

Враховуючи сучасну тенденцію зростання дітей з різними категоріями порушень у фізичному та психічному розвитку, важливим є упровадження різноманітних корекційних методик вже в межах початкової освіти. Корекційні технології дають змогу вчителю гнучкіше відгукуватися на освітні потреби та можливості кожної дитини з ООП. Саме тому післядипломну підготовку учителів до впровадження корекційних методик в початковій освіті потрібно організувати з урахуванням специфіки діяльності з певними групами дітей з ООП (наприклад, затримка психічного розвитку, інтелектуальні труднощі, порушення зору, слуху, опорно-рухового апарату та розлади аутистичного спектра, гіперактивність з дефіцитом уваги). Відтак, напрями корекційної діяльності вчителя визначаються особливими освітніми потребами дітей із цими нозологіями. У створенні та впровадженні корекційних методик з дітьми з ООП, зокрема, з соціоадаптивними труднощами (гіперактивність з дефіцитом уваги, опозиційно-зухвалий розлад, розлади аутистичного спектра) слід використовувати інтерактивні підходи, які сприяють розвитку комунікації, навичок читання з розумінням, когнітивної та пізнавальної сфери. Закордонні вчені (Донг Ю., Чоу Б. В.-Й., Мо Дж. та Чжен Х.-Й.) пропонують застосовувати метод діалогічного читання, який сприяє розвитку мови та грамотності дітей та покращує академічну успішність у дітей з соціоадаптивними труднощами. Суть цього методу полягає у побудові інтерактивного діалогу між однолітками, батьками

та дітьми, діти отримують більше можливостей слухати та активно використовувати мову (розширювати словниковий запас), що сприяє зростанню їх комунікативних навичок, включаючи знання рецептивного та експресивного словника, аудіювання, розуміння, фонологічна і морфологічна обізнаності та розвитку невербального інтелекту [11]. Враховуючи особливості розвитку дітей з розладами аутистичного спектра, у розвивально-корекційних програм варто зробити акцент на формування емпатії та розвитку емоцій. У дослідженнях вчених з Англії (Лідія Габрієла Шпаєр, Рут Гаррієт Браун, Лорна Камю, Аджа Луїза Мюррей, Бонні Ауєнг) описаний мультиінформативний підхід, який забезпечує всебічний розвиток дитини з ООП. Ефективним методом у навчанні учнів початкових класів є інтервенція на основі усвідомлення (*mindfulness*), яка допомагає їм покращити просоціальну поведінку, стати більш сприйнятливими до власних емоцій, у свою чергу, сприяючи підвищенню усвідомлення емоційних станів інших та сприятливими до засвоєння навчального матеріалу [12].

Особливу увагу потрібно звернути на категорію дітей з інтелектуальними труднощами в яких спостерігаються нижчий адаптаційний та когнітивний розвиток ніж в однолітків. Створюючи корекційно-навчальну програму важливо зробити акцент на формування концентрації уваги, пам'яті, моторики, обробки інформації та вмінням контролювати напади гніву та імпульсивності. Важливо використовувати підхід «конструкція А-В-А», де «А» є базовою (просте ознайомлення з завданням), а «В» є втручанням (підбір індивідуальних методик навчання). Ця конструкція А-В-А розкриває причинно-наслідковий зв'язок, які характеризуються повторення протягом певного періоду часу, наприклад, протягом тижня (Сунанто Дж., Такеучі К. та Наката Х.) [14].

В освітніх закладах навчаються відносно незначний відсоток дітей з порушенням слуху, але вони потребують певних знань вчителя, які б допомагали цим дітям адаптуватися до учнівського колективу. При роботі з дітьми цієї категорії вчитель практик повинен враховувати етіологію та види порушення слуху в учня, відповідно до цих характеристик підбираються корекційні методики у навчання. Такі вчені як Френсіс Г. Кулі, Девід Квінто-Позос, рекомен-

дують для дітей з незначними порушеннями слуху використовувати фонологічне декодування мови, як засіб мотивації до читання та розуміння текстів [15].

Варто зазначити, що підготовку вчителя до впровадження корекційних методик необхідно спрямовувати, насамперед, на опанування педагогами власне різноманітним корекційним технологіям [10]. Сучасними корекційно-педагогічними технологіями, які використовуються вчителями в початковій освіті під час навчання та виховання школярів з ООП є:

- технологія корекційно-розвивального навчання;
- ігрові технології;
- елементи диференційованого навчання;
- елементи технології колективного методу навчання;
- здоров'язберігаючі технології;
- елементи проблемного навчання;
- елементи комп'ютерної технології;
- елементи технології індивідуалізації навчання.

Варто відзначити, що підготовка вчителя до впровадження корекційних методик забезпечує готовність педагогів до здійснення пріоритетних напрямів педагогічної корекції

дітей з ООП, зокрема: удосконалення рухів та сенсомоторного розвитку, корекція окремих аспектів психічної діяльності; розвиток основних розумових операцій; розвиток різних видів мислення; корекція порушень у розвитку емоційно-особистісної сфери; розвиток мови; розширення уявлень про навколишній світ та збагачення словника; корекція індивідуальних проблем у знаннях.

В українській системі освіти під час створення спеціальних умов навчання рекомендується використовувати сталий перелік особливих освітніх потреб (рис. 1).

З огляду на це, післядипломна підготовка учителів до впровадження корекційних методик у початковій освіті з урахуванням особливих потреб учнів повинна забезпечувати формування та розвиток у педагогів вмінь здійснювати:

1) зміну навчального плану та навчальних програм (навчання за загальноосвітньою програмою з індивідуальним підходом: за індивідуальним навчальним планом, скороченою освітньою навчальною програмою або навчання за індивідуальною програмою);

2) зміну способів оцінювання результатів навчання (досягнень учня) (зміни способів (про-

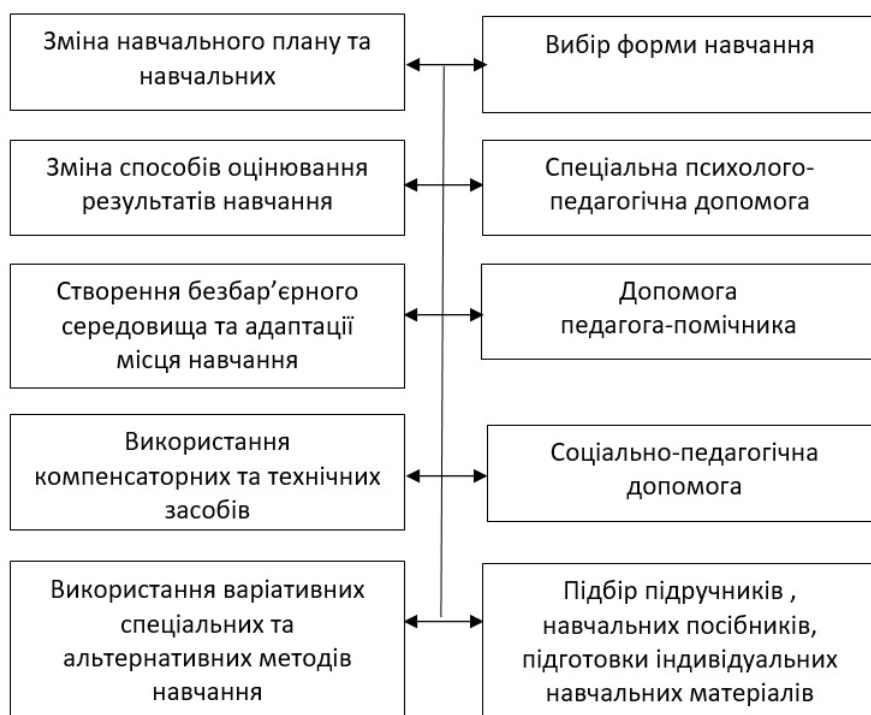

Рис. 1. Перелік особливих освітніх потреб учнів

цедури) оцінювання та контрольних матеріалів. Зміна способів оцінювання передбачає коротку, повільну, з повторенням, усну інструкцію вчителя (замість письмової інструкції); надання додаткового часу для виконання роботи; надання можливості виконувати завдання лише усно/письмово; можливість виконання письмового контрольного завдання з використанням планшета, ноутбука. Зміна контрольних матеріалів:

- адаптація формулювання інструкції;
- зменшення кількості контрольних завдань;
- індивідуальні контрольні завдання (згідно з індивідуальними навчальними цілями), відмінні від контрольних завдань для всього класу;
- використання ілюстративних та інших опорних матеріалів (таблиць, схем, зразків, довідкових матеріалів), що полегшують виконання контрольного завдання);

3) *використання варіативних спеціальних та альтернативних методів навчання*. Спеціальні методи використовуються для різних категорій учнів з порушеннями слуху, зору, інтелекту, опорно-рухового апарату, затримкою психічного розвитку, розлади мови (наприклад, в умовах звичайного класу доцільно використовувати такі спеціальні методи, прийоми та стратегії: метод «маленьких кроків», опора на предметну діяльність та засоби наочності, «вимовлення» предметних та розумових дій, «забігання вперед», безперервне повторення вивченого, використання прийомів порівняння та протиставлення досліджуваних понять). Альтернативні методи навчання зазвичай застосовуються щодо учнів зі специфічними труднощами навчання, зумовленими порушенням окремих психічних функцій (сприйняття, пам'яті, уваги, праксису). Альтернативними методами навчання є метод глобального читання, навчання рахунку за допомогою методики «Нумікон», системи Монтессорі та інших інноваційних психолого-педагогічних технологій; метод прикладного аналізу поведінки (АВА), який базується на навчання навичкам і зменшення прояву не бажаної поведінки; метод навчання опорним (базовим) реакціям (PRT) спрямований на розвиток у дитини комунікативних навичок, позитивної соціальної моделі поведінки, опанування академічним навичкам; метод Флортайм (Floortime) – це розвивально-корекційні ігри, які потребують творчого підходу у педагогів. Він допомагає дитині з ООП

розвивати логічне мислення, розуміти поняття простору та часу, а також вирішувати складні навчальні завдання; метод “SCERTS” допомагає покращити здатність до навчання та застосовувати набуті навички у різних ситуаціях, також спонукає дітей навчатися в інших дітей та разом з ними, що забезпечує добрі соціальні й мовленнєві моделі взаємодії в умовах інклюзії; методика «Блоки Дьєнеша» дозволяє зафіксувати отримані знання, активізувати когнітивну сферу, розвивати мислення, зокрема, формувати мисленнєві операції: порівняння, аналіз, синтез, класифікація, узагальнення, систематизація, абстрагування, аналогія, кодування та декодування; методика «Математичні інтелектуальні палички» – це засіб навчання, який допомагає дітям покращити свої навички у виконання мисленнєвих завдань та навички рахування. Ця методика має на меті конкретизувати абстрактні математичні поняття так, щоб їх можна легко зрозуміти [5; 13].

4) *підбору підручників, навчальних посібників, підготовки індивідуальних навчальних матеріалів*, а також розробки індивідуальних навчально-дидактичних матеріалів, які спеціально готуються вчителем з урахуванням індивідуальних особливостей та можливостей учня;

5) *адекватного вибору форми навчання* (у звичайному класі, де не більше 2-х учнів з ООП, водночас кількість учнів у класі має бути зменшено на 3 на кожного учня з ООП); у спеціальному класі – 10–12 учнів ЗЗСО; у спеціальному кабінеті психолого-педагогічної підтримки ЗЗСО (індивідуально чи в підгрупі) [3, с. 46]);

6) *створення безбар'єрного середовища та адаптації місця навчання* (забезпечення фізичного доступу до школи для учнів з обмеженою мобільністю, незрячих та з іншими фізичними обмеженнями);

7) *використовувати в навчально-виховному процесі з учнями з ООП компенсаторні та технічні засоби* (у навчальному процесі учнів з обмеженою мобільністю, порушеннями слуху, зору, мовлення використовують індивідуальні технічні та компенсаторні засоби);

8) *взаємодію з іншими фахівцями* (психолога, логопеда, спеціального педагога, олігофренопедагога, сурдопедагога, тифлопедагога) для надання учням з ООП комплексної спеціальної психолого-педагогічної допомоги;

9) комплексну взаємодію з педагогом-помічником;

10) комплексну соціально-педагогічну допомогу [6].

Таким чином, післядипломна підготовка вчителів до впровадження корекційних методик передбачає розширення педагогами знань основ корекційної педагогіки та спеціальної психології, формування у них чіткого уявлення щодо особливостей психофізичного розвитку дітей з обмеженими можливостями здоров'я, методики та технології організації освітнього та реабілітаційного процесу для дітей з ООП.

Висновки. Необхідність післядипломної підготовки учителів до впровадження корекційних методик в початковій освіті зумовлена збільшеними вимогами до особистості та професійної підготовки вчителя, а також соціальним замовленням, заснованим на реаліях сучасної дійсності. Вивчення сучасного стану професійно-педагогічної підготовки фахівців, аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчили, що на сучасному етапі існує потреба у пошуку нових продуктивних шляхів та засобів активізації процесу підготовки учителів до впровадження корекційних методик в початковій освіті, що дозволяють

зробити його ефективнішим та цілеспрямованішим.

Узагальнено, післядипломна підготовка вчителя до впровадження корекційних методик у початковій освіті з урахуванням особливих освітніх потреб учнів повинна забезпечувати формування та розвиток у педагогів вмінь: здійснювати зміну навчального плану та навчальних програм; зміну способів оцінювання результатів навчання (досягнень учня); використання варіативних спеціальних та альтернативних методів навчання; підбір підручників, навчальних посібників, підготовки індивідуальних навчальних матеріалів; створення безбар'єрного середовища та адаптації місця навчання; використовувати в навчально-виховному процесі з учнями з ООП компенсаторні та технічні засоби; взаємодію з іншими фахівцями; комплексну взаємодію з педагогом-помічником; комплексну соціально-педагогічну допомогу.

Подальші наукові пошуки вбачаємо в підготовці учителів до організації інклюзивної практики з опорою на творчий підхід та певну гнучкість освітньої системи, яка б враховувала потреби не лише дітей з ООП, а й різних етнічних груп, статі, віку, належності до певної соціальної групи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Демченко І. І. Готовність учителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти: структура та діагностика: навч.-метод. посіб. Умань: Видавець «Сочінський М. М.». 2014. 160 с.
2. Загребельна Т., Зенченко Т. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до навчання учнів із особливими потребами. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 2023, Вип. 3. С. 457–466.
3. Коган О.В. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі: метод. посіб. / уклад.: О. В. Коган та ін. Харків: Друкарня «Мадрид», 2019. 110 с.
4. Колупасва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К.: «Саміт-Книга», 2009. 272 с.
5. Максимова О. О., Ткачук Т. В. Максимова О. О., Ткачук Т. В. Використання блоків Дьенеша для розвитку логічного мислення у дітей дошкільного віку. *Topical aspects of modern scientific research. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference*. CPN Publishing Group. Tokyo, Japan. 2024. pp. 334–337.
6. Мартинчук О. Основи корекційної педагогіки: навч.-метод. посібник для студентів. К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 288 с.
7. Мартинчук Т.В. Теорія та практика підготовки фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2019. 614 с.
8. Миронова С. П., Буйняк М. Г. Професійна діяльність та особистість корекційного педагога: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 136 с.
9. Садова І. Особливості підготовки майбутнього вчителя до навчання дітей з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 14. С. 313–318.
10. Чайка В. М., Янкович О. І. Підготовка майбутніх фахівців початкової та дошкільної освіти: стратегії реформування: колективна монографія / за ред. В. М. Чайки, О. І. Янкович. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2019. 232 с.
11. Dong, Y., Chow, B. W.-Y., Mo, J., & Zheng, H.-Y. Dialogic Reading With Attention-Deficit-Hyperactivity Disorder (ADHD) Kindergarteners: Does Reading With Parents or Siblings Enhance Their Language Development? *Developmental Psychology*. 2022. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/dev0001466>.

12. Lydia Gabriela Speyer, Ruth Harriet Brown, Lorna Camus, Aja Louise Murray, Bonnie Auyeung. Alexithymia and Autistic Traits as Contributing Factors to Empathy Difficulties in Preadolescent Children. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2022. <https://doi.org/10.1007/s10803-021-04986-x>.
13. Hastuti WD, Astaty SM, Sudarjo S, Fathoni A. The Effect of Mathematical Intelligence Stick Media on the Summation Skills of Students with Intellectual Disability. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 2023. Vol. 13, No. 3. (pp. 203–208). DOI: 10.47750/pegegog.13.03.21.
14. Sunanto, J., Takeuchi, K., & Nakata, H. (2006). Penelitian dengan subjek tunggal. Bandung: UPI Pres.
15. Frances G. Cooley, and David Quinto-Pozos. Examining Speech-Based Phonological Recoding During Reading for Adolescent Deaf Signers. *Journal of Experimental Psychology: General*. 2023, Vol. 152, No. 7, ISSN: 0096-3445 <https://doi.org/10.1037/xge0001362>.

REFERENCES:

1. Demchenko, I. I. (2014). *Hotovnist uchytelia pochatkovykh klasiv do roboty v umovakh inkliuzyvnoi osvity: struktura ta diahnozyka [The readiness of primary school teachers to work in the conditions of inclusive education: structure and diagnostics]*. [Navch.-metod. posib.]. Uman: Vydavets «Sochinskyi M. M.», 160 [in Ukrainian].
2. Zahrebelna, T., & Zenchenko, T. (2023). Pidhotovka maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly do navchannia uchniv iz osoblyvymy potrebamy [Preparation of the future primary school teacher for teaching students with special needs]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Seriya: Pedahohichni nauky – Scientific notes of Berdyan State Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences*, 3, 457–466 [in Ukrainian].
3. Kohan, O. V. (Uklad) (2019). *Orhanizatsiini zasady diialnosti asystenta vchytelia v inkliuzyvnomu klasi [Organizational principles of a teacher's assistant in an inclusive class]*. [Metod. Posib.]. Kharkiv: Drukarnia «Madryd», 110 [in Ukrainian].
4. Kolupaieva, A. (2009). *Inkliuzyvna osvita: realii ta perspektyvy [Inclusive education: realities and prospects]*. [Monohrafiia – monograph]. K.: «Samit-Knyha», 272 [in Ukrainian].
5. Maksymova, O. O., & Tkachuk, T. V. (2024). Vykorystannia blokiv Dienesha dlia rozvytku lohichnoho myslennia u ditei doshkilnoho viku. [The use of Dienes blocks for the development of logical thinking in preschool children.]. *Topical aspects of modern scientific research. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference*. CPN Publishing Group. Tokyo, Japan. Pp. 334–337. [in Ukrainian].
6. Martynchuk, O. (2010). *Osnovy korektsiinoi pedahohiky [Basics of correctional pedagogy]*. [Navch.-metod. posibnyk dlia studentiv]. K.: Kyivsk. un-t imeni Borysa Hrinchenka, 2010. 288 p. [in Ukrainian].
7. Martynchuk, T. V. (2019). Teoriia ta praktyka pidhotovky fakhivtsiv zi spetsialnoi osvity do profesiinoi diialnosti v inkliuzyvnomu osvitnomu seredovyshchi [Theory and practice of training specialists in special education for professional activity in an inclusive educational environment]. *Doctor's thesis*. Kyiv, 614 [in Ukrainian].
8. Myronova, S. P., & Buiniak, M. H. (2020). *Profesiina diialnist ta osobystist korektsiinoho pedahoha [Professional activity and personality of a correctional teacher]*. [Navch. posib.]. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka, 136 p. [in Ukrainian].
9. Sadova, I. (2015). Osoblyvosti pidhotovky maibutnoho vchytelia do navchannia ditei z osoblyvymy potrebamy v umovakh inkliuzyvnoi osvity [Peculiarities of future teacher training for teaching children with special needs in the conditions of inclusive education]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Actual issues of humanitarian sciences*, 14, 313–318 [in Ukrainian].
10. Chaika, V. M., & Yankovych, O. I. (Red.) (2019). *Pidhotovka maibutnykh fakhivtsiv pochatkovoї ta doshkilnoi osvity: stratehii reformuvannia [Training of future specialists in primary and preschool education: reform strategies]*. [Kolektyvna monohrafiia – collective monograph]. Ternopil: Osadtsa Yu. V., 232 p. [in Ukrainian].
11. Dong, Y., Chow, B. W.-Y., Mo, J., & Zheng, H.-Y. (2022). Dialogic Reading With Attention-Deficit-Hyperactivity Disorder (ADHD) Kindergarteners: Does Reading With Parents or Siblings Enhance Their Language Development? *Developmental Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/dev0001466> [in English].
12. Lydia Gabriela Speyer, Ruth Harriet Brown, Lorna Camus, Aja Louise Murray, Bonnie Auyeung. (2022). Alexithymia and Autistic Traits as Contributing Factors to Empathy Difficulties in Preadolescent Children. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. <https://doi.org/10.1007/s10803-021-04986-x> [in English].
13. Hastuti WD, Astaty SM, Sudarjo S, Fathoni A. (2023). The Effect of Mathematical Intelligence Stick Media on the Summation Skills of Students with Intellectual Disability. *Pegem Journal of Education and Instruction*, Vol. 13, No. 3, DOI: 10.47750/pegegog.13.03.21 [in English].
14. Sunanto, J., Takeuchi, K., & Nakata, H. (2006). Penelitian dengan subjek tunggal. Bandung: UPI Pres [in English].
15. Frances G. Cooley, and David Quinto-Pozos. (2023). Examining Speech-Based Phonological Recoding During Reading for Adolescent Deaf Signers. *Journal of Experimental Psychology: General*. Vol. 152, No. 7, ISSN: 0096-3445 <https://doi.org/10.1037/xge0001362> [in English].